

Роман Івасик

Науковий керівник: д.е.н., професор Бруханський Р.Ф.
Тернопільський національний економічний університет

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ Й АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ КОШТІВ І ЇХ ЕКВІВАЛЕНТІВ

Грошові кошти та їх еквіваленти, як найліквідніші активи, є одним із важливих елементів ринкової економіки. Гроші є тією категорією, яка завжди була актуальною в економічній науці, оскільки в процесі руху грошей найбільше реалізуються потреби суб'єктів бізнесу. Саме через грошові кошти та їх функції кожний суб'єкт реалізує свої інтереси, тому грошова система і визначає взаємозв'язок між виробництвом, обміном, розподілом і споживанням.

Вагомість інформації про рух грошових коштів зумовлюється необхідністю надання користувачам повної та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності підприємства та рух грошових коштів для прийняття ними рішень. Використання достовірної інформації про рух грошових коштів мотивує якість управлінських рішень, позитивно впливає на поточний і перспективний фінансовий стан підприємства.

Системний рух грошових коштів є основою ефективної роботи сучасного підприємства. З практики видно, що суб'єкти господарської діяльності постійно стикаються з проблемами в організації контролю за відновленням і подальшому збереженні динаміки циклів у розрізі бізнес-процесів і в цілому по підприємству. Грошові кошти є ресурсами, які обмежені, а успіх підприємства багато в чому залежить від здатності раціонального розподілу і їх використання, тому організація обліку, контролю та аналізу грошових коштів є дуже важливим питанням.

Важливість достовірної інформації про стан грошових потоків на поточних рахунках в банках обумовлена необхідністю надання користувачам повної та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства і результати його діяльності для прийняття рішень управління. Проблеми обліку грошей розглядаються як в теорії, так і на практиці, оскільки постає багато різних питань щодо їх обліку.

Згідно Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» грошові кошти – це готівкові кошти, кошти на рахунках в банках і депозити до запитання [3].

Визначення грошових коштів в бухгалтерському обліку використовується як дохід або надходження, однак, на мою думку, необхідно розглядати таку концепцію, як «грошові кошти», не тільки як дохід та надходження, а й як витрати та фінансові результати, тому що проводячи розрахунки, ті ж самі кошти для продавців розглядаються як дохід, а для покупців – як витрати. У результаті ці кошти забезпечують певний фінансовий результат (прибуток або збиток). Виходячи з проведених досліджень з економічної сутності грошових коштів, можна сказати, що грошові кошти визначаються сегментами здійснення безготівкових і готівкових розрахунків між державними органами та підприємствами; надходження та доходи з однієї сторони і витрати – з іншої, що забезпечують ефективне функціонування грошової системи.

Згоден з проф. В. В. Сопко в тому, що класифікація грошових коштів є відправною точкою для організації їхнього обліку, тому що дозволяє структурувати їх відповідно до інформаційних потреб користувачів облікової інформації. Однак, багато вчених привертають увагу до класифікації лише грошових потоків, а не грошових коштів. Грошові потоки впливають з грошових коштів, що характеризують рух останніх в процесі господарської діяльності конкретного підприємства [4, с. 298].

Еквіваленти грошових коштів є окремою економічною категорією, незалежною від грошей, частиною фінансової інвестиції, яка використовується не для розрахунків, а для підтримки платоспроможності компанії, погашення її короткострокових зобов'язань і, у разі необхідності, може бути вільно перетворена в кошти з невеликим ризиком зміни вартості.

Для забезпечення достовірної і точної інформації про рух коштів необхідно забезпечити їх чіткий, своєчасний та повний облік, тому основними завданнями

бухгалтерського обліку грошових коштів слід вважати: правильну організацію економії коштів та цінних паперів в касі компанії; контроль за виконанням операцій з готівкою і розрахунками з постачальниками чи покупцями; внутрішній контроль над грошовими потоками; здійснення планових і не планованих перевірок запасів грошових коштів і цінних паперів; своєчасне та достовірне оформлення операцій з руху грошових коштів в облікових регістрах документально; контроль за цільовим використанням грошових коштів; узагальнення облікової інформації про грошові потоки, оцінювання їхніх параметрів відповідно до видів діяльності підприємства; дотримання національного стандарту бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» і надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни в структурі грошових коштів на підприємстві та їх еквівалентів за звітний період.

Ще важливішим питанням є окреслення проблем обліку грошових коштів, тому що від достовірності та оперативності їхнього обліку залежить уся фінансова діяльність і звітність підприємства. До наявних облікових проблем стосовно наявності та руху грошових коштів можна віднести: процедуру і параметри визнання та класифікації грошових коштів; правильне відображення грошових коштів у фінансовій звітності; оптимізацію надходжень і виплат готівки; формування інформаційної бази даних для аналізу отриманих і втрачених вигод від проведених заходів; організацію контролю за процесом збереження та використання грошових коштів; повноту та своєчасність відображення в системі обліку руху грошових коштів.

Готівковий і безготівковий грошові обороти в економіці органічно зв'язані між собою, що реалізується через перехід однієї форми в іншу. Раціональна організація грошового обігу та диференціація грошових потоків на підприємстві повинна передбачати врахування як тактичних, так і стратегічних пріоритетів. З тактикою у вітчизняному бізнесі все гаразд, а от стратегія розвитку в більшості випадків менеджерами ігнорується.

Різні типи стратегій, що виділяються на основі організаційних рівнів підприємства, і як наслідок, різні види стратегічних рішень, які приймають на кожному з них, зумовлюють необхідність розробки окремих підходів для їх успішної реалізації на підприємстві, що в цілому сприятиме побудові ефективно діючої системи менеджменту [2, с. 167].

Загалом, використання грошових коштів як функції засобів обігу та виплати в більшості країн Європи є обмеженим. Там основна частина платежів (92-96%) здійснюється без використання готівки і лише невелика частина (4-8%) – готівкою. В Україні ж ситуація майже протилежна, тобто основна частина платежів (55-60%) проводиться з використанням готівки і невелика частина (40-45%) – без використання готівки.

Слід зазначити, що збільшення використання безготівкових розрахунків, тобто без участі грошових коштів у формі готівки через перерахування коштів з рахунку платника (покупця) в установу банку на рахунок одержувача (продавця), дозволяє: 1) значно знизити витрати, пов'язані з розрахунками у грошовій формі; 2) мінімізувати кількість грошей в обігу; 3) раціональніше використовувати тимчасово вільні кошти на банківських рахунках для надання кредитів суб'єктам господарювання, які цього потребують; 4) значно прискорити розрахунки в результаті впровадження новітніх засобів електронної комунікації; 5) посилити контроль за виконанням договірних зобов'язань як одержувачів грошей так і платників.

Так як бухгалтерський облік є специфічною функцією управління, можна стверджувати, що питання правильного та своєчасного обліку грошових коштів підприємства є одним із основних. Не звертаючи уваги на нещодавні вдосконалення системи організації й обліку грошових коштів в нашій державі, наявна проблема невідповідності НП(С)БО, що регулюють цю сферу бухгалтерського обліку, з міжнародними обліковими стандартами, головними з яких є: 1) відмінність в поясненні терміну «грошові кошти» у НП(С)БО та МСБО за ідентичності інтерпретації самих категорій «рух грошових коштів» в НП(С)БО і «грошові потоки» – в МСБО; 2) розбіжності у виявленні грошових потоків за видами діяльності; 3) невідповідність правил і положень щодо складання фінансової звітності з руху грошових коштів тощо.

Перспективи подальших досліджень у цій сфері полягають у пошуку нових методів удосконалення існуючої системи обліку грошових коштів в Україні. Адаптація національних

норм до міжнародних стандартів і впровадження нових методів дозволить значно поліпшити організацію та облік грошових коштів, зменшить ризик помилок і підвищить ефективність роботи підприємства зокрема і національної економіки в цілому.

На сучасному етапі, коли більшість компаній не мають достатнього обсягу грошових коштів, здатність підприємства продовжити своє існування серед інших бізнес-партнерів залежить від вміння управляти й аналізувати грошові потоки. Тому аналіз грошових коштів є одним з основних заходів щодо упередження і запобігання банкрутства підприємств. Аналіз грошових коштів пов'язаний із з'ясуванням причин, що вплинули на збільшення або зменшення надходження коштів і збільшення або зменшення їх витрачання. Недостатня розробка методологічних та теоретичних питань при аналізі грошових коштів обумовлює необхідність їх широкого розкриття та вдосконалення.

Аналіз руху грошових коштів є необхідною умовою ефективного управління грошовими потоками, які забезпечують життєдіяльність компанії, адже незбалансованість у часі надходжень і виплат грошових засобів може загрожувати нормальному протіканню бізнес-процесів і спричинити неплатоспроможність навіть для тих підприємств, які успішно ведуть діяльність і генерують достатню суму прибутку [2].

Відповідно, ми пропонуємо в процесі аналізу руху грошових коштів передбачити різні структуровані етапи: 1) аналіз позитивного руху грошових коштів підприємства (структура джерел грошових потоків; динаміка джерел грошових потоків; порівняння темпів зростання позитивного потоку капіталу з темпами зростання виробництва і продажів); 2) аналіз негативного руху грошових коштів (структура використання коштів; динаміка використання коштів); 3) аналіз чистого руху грошових коштів (баланс позитивних і негативних потоків; якість чистого грошового; достатність грошових надходжень); 4) аналіз руху грошових коштів за видами діяльності (порівняння фінансової структури балансу за різні періоди; структура грошових потоків в розрізі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності; вплив прямих і непрямих факторів на зміну залишку коштів); 5) аналіз відхилення залишку грошових коштів від чистого фінансового результату (оцінка наявності коштів; відхилення залишку коштів від фінансового результату); 6) аналіз адекватності надходжень грошових коштів і ефективності їхнього використання. Такі етапи аналізу грошових коштів створять можливість власникам підприємств зосередити свої зусилля на забезпеченні зростання фінансової стабільності, збільшенні ритмічності операційного циклу, оцінці чистого оборотного капіталу діяльності підприємства, зменшенні потреб у кредитах, підвищенні платоспроможності підприємства, діагностиці потенційного банкрутства та розробці рішень щодо оптимального управління грошовими коштами та перерозподілі грошових потоків підприємства.

Список використаних джерел

1. Артюх І. Значення та аналіз грошових коштів в умовах ринкової економіки. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evu/2019_13/Artuh.pdf. (дата звернення 20.04.2019 р.).
2. Бруханський Р. Ф. Аналіз вимог системи стратегічного менеджменту до побудови стратегічно орієнтованої системи бухгалтерського обліку. Вісник Житомирського державного технологічного університету. 2014. № 1 (67). С. 163-169.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73.
4. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підручник / за наук. ред. В. Сопка, В. Завгороднього. К. : КНЕУ, 2009. 411 с.
5. Спільник І. В. Аналіз грошових потоків підприємства за даними фінансової звітності підприємства: значимість, мета, завдання. Обліково-аналітичне та правове забезпечення інституційних секторів економіки України в умовах євроінтеграції та інноваційного розвитку: збірник наукових праць всеукр. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 30 березня 2017 р.). Тернопіль : Крок, 2017. С. 138-140.